

“Turbulences sonores”

A asculta sau a înțelege?

Ioana Frățilă NICHIFOR

Într-o vreme în care compunerea muzicii tinde să se substituie compunerii sunetului și tehnologii recente determină noi modalități de abordare, noi sintaxe sprijinite pe conglomerate sonore, zgomote, tăcere și pe revelația a ceea ce putem numi libertatea extremelor, se simte din ce în ce mai mult nevoia unor schimbări similare în domeniul percepției.

Prima ediție a Festivalului “Turbulences sonores” este dedicată experienței ascultării, proces esențial în înțelegerea complexității sonore a muzicii contemporane. Auzul are nevoie de repere pentru a conștientiza pe deplin adevărul concepției scelsiene, conform căreia “muzica are nevoie de sunet, dar sunetul poate exista fără muzică”. În acest context, serile festivalului promit a fi experiențe importante pentru viața artistică de astăzi. Programul va cuprinde lucrări ale clasicilor muzicii contemporane (K. Stockhausen, L. Nono, J. Cage, G. Scelsi, Gérard Grisey, Tristan Murail, M. Feldman, S. Reich), precum și creații ale compozitorilor zilelor noastre (Agostino di Scipio, Philippe Leroux, Mariana Ungureanu, Pascale Criton). Evenimentele muzicale, însoțite de conferințe, mese rotunde și ateliere, vor fi polarizate de l’Ensemble Syntax, al cărui crez artistic declarat este acela de a promova repertoriul ultra-contemporan. În avanpremiera festivalului, membrii ansamblului au propus un concert-portret **Philippe Leroux**, moderat de către directorul departamentului Muzică al Universității “Paul Valéry” din Montpellier,

muzicologul Makis Solomos. Philippe Leroux este laureat al premiului “Cea mai bună creație muzicală contemporană a anului”, în 1996, pentru lucrarea “d’ALLER”, precum și câștigător al distincției SACEM, în 2003. Patru piese au creionat portretul artistic al compozitorului: “Phonie douce” (1991), pentru oboi, saxofon alto și violoncel; “Je brûle, dit-elle un jour à un camarade” (1990-1991), pentru soprană solo; “AAA” (1996), pentru orchestră de cameră; VOI(REX) (2003), pentru soprană, orchestră de cameră și dispozitiv electronic.

Încă din prima clipă, configurația optimă a sălii destinată audiției s-a lăsat a fi descoperită: pentru muzica emisă prin intermediul suporturilor audio, spațiul unei capele, născut din tăceri și licăriri de lumină, dezvăluie o dimensiune în care sunetul va fi *pretutindeni*. Este un univers ce invită la reflecție și pregătește publicul pentru o imersiune sonoră și ideatică. Descătușând identitatea ascunsă a sunetului, muzica învâluie auditoriul, invadând spațiul.

Am perceput cea dintâi lucrare ca pe o adevărată dramaturgie sonoră ale cărei personaje evoluează dialogând prin ecouri de terță mică, susținute de pedale și reveniri la sunetele inițiale, de intervale cromatice și triluri întrerupte de secunde mici și septime mari. Totul pe fondul unei repetabilități ritmice cvasipermanente, în timp ce valuri sonore ascendente și descendente aduc, pe rând, în prim-plan, unul sau altul dintre instrumente, în spiritul *eternei reîntoarceri*. În iureșul acestei mișcări circulare, saxofonul a câștigat dreptul de a avea ultimul cuvânt, printr-o cadență remarcabil susținută de Philippe Braquart.

Cu “Je brûle, dit-elle un jour à un camarade”, atmosfera se schimbă. Devenim martorii unei procesiuni solitare ce înalță în eter o lamentație profundă. Ecouri nazale, tendință spre microtonie, sunete percutate, disonanțe metaforice, flexibilitate, finețe, lejeritate, fluiditate, țipăt, recitativ, frânturi melodice, obsesia

revenirii... iată câteva coordonate stilistice, estetice și componistice ale lucrării. Talentul sopranei Armelle Orieux și tehnica impresionantă vibrează dincolo de sunete, cuvinte și tăcere.

“AAA”, pentru flaut, clarinet, percuție, pian, vioară, violă și violoncel debutează cu un citat din “La Poule” de Rameau. Motivul este supus metodelor tehnice de prelucrare, dezvoltând discursul printre pulsațiile unui ritm *ostinato*. Crescendo-uri repetitive conduc sonoritățile flautului și clarinetului spre un scurt solo de vioară, după care toate celelalte instrumente se alătură fluxului sonor. Trecând prin momente de liniște și precipitări ale mișcării, creând o senzație de stretto și *picături* sonore, această muzică a strălucit în toată plenitudinea sub bagheta dirigoarei Hélène Bouchez.

Descoperim în VOI(REX) toate pulsațiile vitale ale unei capodopere. Când ascultăm muzică prin intermediul unui dispozitiv electronic, este dificil să găsim repere în spațiu. Putem cădea în capcana irealului atunci când nu distingem certitudinile. Iar când pe scenă apar instrumentiștii și vocea umană, este cu atât mai greu. Pentru artiști de asemenea. Mai ales atunci când compozitorul alege să armonizeze toate vocile (instrumentală, umană, electronică) mergând până dincolo de hotarele realului, în dimensiunea virtuală. Vocea își urmează traiectoria sonoră pentru a o regăsi în universul electronic, asemeni celorlalte instrumente. Philippe Leroux construiește un univers compact. O asemenea concepție presupune măiestrie desăvârșită din partea interpreților, pentru ca muzica să-și păstreze comprehensibilitatea. L’Ensemble Syntax a demonstrat că este posibilă o inspirată *punere în scenă*, atunci când talentul creatorului întâlnește empatia interpreților..

Publicului i se oferă astfel experiența *ascultării*, singura care ne poate aduce cu adevărat *înțelegerea* repertoriului *extrem contemporan*.

O viață închinată muzicii corale

Mariana POPESCU

Dirijorul **Teodor Zgureanu** face parte din galeria muzicienilor de seamă din Republica Moldova, care activează pe tărâmul artei în tripla sa calitate: dirijor, compozitor, pedagog.

S-a născut la data de 24 mai 1939, în localitatea Condrătești, județul Bălți, într-o familie binecuvântată cu 6 copii. A învățat încă de mic să lupte cu greutățile vieții și să respecte munca.

Pasiunea pentru muzică a moștenit-o din familie, de la tatăl său care, fiind înzestrat cu o voce frumoasă, cânta la biserica din satul natal. Deși visul său de copil era să devină militar, destinul avea să-l îndrepte înspre cariera muzicală. Primii pași avea să-i facă în anul 1953, când se va înscrie la Școala Pedagogică din Călărași, unde va studia timp de patru ani, fiind bursier. Sub îndrumarea profesorului Dimitrie Berdășev, va dobândi cunoștințe în domeniul teoriei muzicale, dirijatului coral și de canto. Este perioada în care tânărul descoperă pasiunea pentru dirijatul coral. Va funcționa în satul Cimișlia, ca învățător și profesor de muzică, punând bazele corului școlii și unui Cor de tineret. La îndemnul mentorului său s-a înscris la Institutul Pedagogic de la Bălți, unde a urmat doar un an, după care s-a transferat la Conservatorul „G. Musicescu” din Chișinău.

S-a afirmat în scurt timp ca dirijor, organizând corul Universității de Stat. După absolvirea Conservatorului în anul 1964, a funcționat ca metodist superior la Casa de creație populară, dirijor al Capelei corale academice “Doina” a Filarmonicii, dirijor al Capelei corale “Moldova” a Radioteleviziunii din Chișinău.

Începând cu anul 1987, se dedică învățământului universitar, în prezent fiind profesor, șef al catedrei de Dirijat coral al “Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice” din Chișinău.

În cadrul „Institutului de Artă” (actualmente Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice”) înființează Corul de femei „Renaissance”, formație

de elită care s-a afirmat în numeroase festivaluri și concursuri internaționale, obținând premii importante.

Cea mai tânără formație fondată de maestru este un cor de băieți ce poartă numele de “Academia Campanelli”, împlinindu-și astfel un alt vis de-al său, alături de corul bărbătesc « Gavrii Musicescu ».

În calitate de compozitor, a abordat genuri diferite: lucrări vocal-simfonice (cantate, oratorii), muzică corală, muzică vocală și operă.

Opera *Decebal*, în trei acte, a fost compusă în anul 1998, pe libret de V. Teleucă, prima audiție având loc în 10 septembrie 2002, la Teatrul de Operă și Balet din Chișinău.

Compune pentru orchestră poemele simfonice - *Mărire Burebista* și *Lumină din Lumină* (2001), *Rapsodie pentru orchestră de suflători* (2002); muzică vocal – simfonică (oratorii și cantate): *Să-nfloresți, pământ natal, Pământul meu, Cânt solemn, Pe calea gloriei, Moldova, Răsai asupra mea, lumină lină*.

Compune lucrări ample pe teme religioase: *Oratoriul psalmilor*, în 9 părți; *Oratoriul Ștefan Cel Mare și Sfânt*; *Oratoriul Noaptea Sfântului Andrei*; *Monolog pentru Maica Maria*.

Pentru cor mixt compune un număr impresionant de lucrări pe versuri de Vasile Alecsandri, Mihail Eminescu, Veronica Micle, Lucian Blaga, Emil Loteanu, Nicolae Dabija, Dumitru Matcovschi, Toma Istrati etc. Compune *Imnele Sfintei Liturghii ale lui Ioan Gură de Aur* pentru cor de femei, pornind de la ideea că « cel ce cântă rugăciunea se roagă dublu, iar cel ce compune cântare Mântuitorului este ocrotit de Dumnezeu ». Compune coruri pentru copii, muzică vocală de cameră și muzică instrumentală.

În semn de recunoaștere a activității sale, Teodor Zgureanu a fost distins cu premiile Uniunii Compozitorilor din Republica Moldova și Uniunii Muzicienilor din Republica Moldova, decorat cu ordinul “Gloria Muncii”, Artist Emerit din Republica Moldova (1974), Artist al Poporului din Republica Moldova (1983). Din anul 1993, este membru de onoare al “Académie Amadéus Europe” din Paris. În anul 2000, a primit Medalia comemorativă – « 150 de ani de la nașterea poetului Mihai Eminescu », acordată de Președintele Emil Constantinescu.

Teodor Zgureanu este un nume emblematic pentru muzica din Republica Moldova, fiind un adevărat ambasador al muzicii, prezent la importante competiții europene.